

Türkiye faunası için yeni bir tür : *Caryedon palestinicus* Southgate (Coleoptera , Bruchidae , Pachymerinae)

Abuzer YÜCEL*

Summary

A new species for Turkish fauna : *Caryedon palestinicus* Southgate (Coleoptera , Bruchidae , Pachymerinae)

C. palestinicus Southgate is a new species for Turkish Legume Weevils fauna. This species has been collected by light traps in Şanlıurfa, the southeastern part of Türkiye. The day light lamp was found very attractive for this species.

Giriş

Baklagil tohum böcekleri olarak adlandırılan Bruchidae (Coleoptera) familyası türleri, başta Leguminosae familyası olmak üzere yirmiye yakın familyaya bağlı bitki türlerinde zararlıdır. Baklagil tohum böcekleri faunası bakımından Türkiye oldukça zengindir. Bu konuda son yıllarda yapılan çalışmalar bunu açıkça göstermektedir. Özer ve Yücel (1989), sadece Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 19 Baklagil tohum böceği türü bulunduğunu ve bunların çoğunun yemeklik ve yemlik baklagillerin tohumlarında zararlı olduğunu belirtmektedir. Decelle and Lodos (1989) ise Türkiye'de 106 Baklagil tohum böceği türünün bulunduğunu bildirmektedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin tarımsal yapısında büyük değişiklikler yapması beklenen Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)'nin gerçekleşmesiyle bölgenin faunistik yapısında da değişiklikler olacağı muhakkaktır. GAP'ın uygulama alanında bulunan ve

---

* Harran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, 63200 Şanlıurfa
Alınış (Received) : 2.4.1993

projenin ilk gerçekleştirileceği il olan Şanlıurfa'da mevcut faunayı saptamak amacıyla 1991 yılında ışık tuzaklarıyla yürütülen bir çalışma başlatılmıştır. Işık tuzaklarında yakalanan böcek türleri içinde, bölgede ve Türkiyede daha önce saptanmış olan Baklagil tohum böceği türlerinden farklı bir tür bulunması nedeniyle bu çalışma ayrı olarak ele alınmış ve bu türün morfolojisi, konukçuları ve yayılışı araştırılmıştır.

Materyal ve Metot

Çalışma, Şanlıurfa il merkezinde, Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi kampüs alanında, haziran-temmuz aylarında, Pensilvanya tipi ışık tuzaklarıyla yürütülmüştür. Tuzaklar, alt tarafları yerden 0.5 m yüksekte olacak şekilde yerleştirilmiş, ışık kaynağı olarak gün ışığı (beyaz), kırmızı, mor, yeşil ve sarı renkte 20 W'lık fluoressan lambalar kullanılmıştır. Farklı renkte ışık kaynağına sahip tuzaklar birbirlerinden en az 3 m uzakta olacak şekilde yerleştirilmiştir. Yağışın ve şiddetli rüzgarın olmadığı gecelerde, ışık tuzakları gün batımından ertesi gün sabaha kadar çalıştırılarak, öldürme şişesinde toplanan böcekler içinden *C.palestinicus*'a ait bireyler ayrılarak sayıları kaydedilmiştir.

Işık tuzaklarının çalıştırıldığı dönemde, Şanlıurfa-Merkez ve Bozova ilçelerinde atrapla survey yapılmıştır. Ayrıca konukçusu olabileceği tahmin edilen bitkilerin tohumları toplanarak cam kavanozlar içinde, tohumlarda varsa böcek çıkışını sağlamak amacıyla, laboratuvarında oda koşullarında, yaklaşık altı ay süreyle bekletilmiştir.

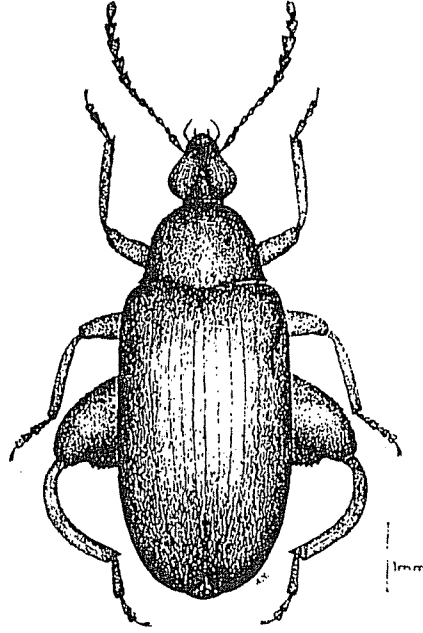
Çizim ve ölçümler vizopan ve stereoskopik binoküler mikroskop kullanılarak yapılmıştır.

Araştırma Sonuçları ve Tartışma

Tanınması : Vücut genel görünüş olarak uzun silindirik yapıda, baş küçük gözler belirgin olarak büyük, elytra arkada yuvarlak bir şekilde son bulmuştur (Şekil 1). Vücudun esas rengi kırmızımsı kahverengi renkte olup üzeri kirli sarımsı renkte sık tüylerle kaplıdır.

Baş kısmında petek gözler gayet iri ve yuvarlağa yakın elips şeklindedir. Antenler açık kahverengi, 11 segmentli, 4. segmentten sonrakiler büyük olup testere dişi şeklindedir.

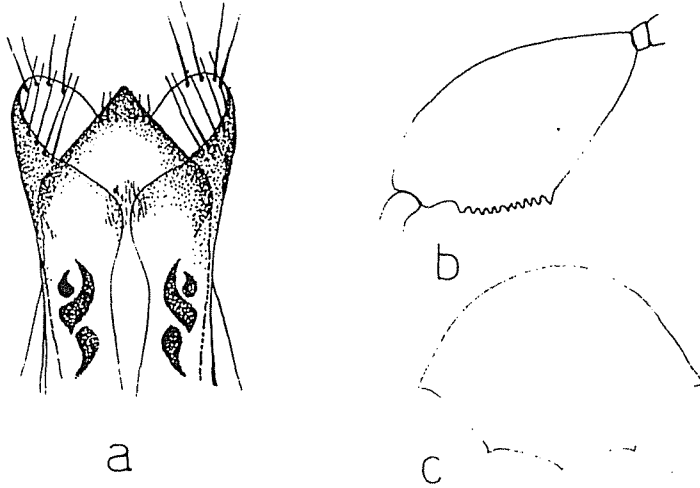
Elytra, yanlarda birbirine paralel şekilde uzanır, üst kısmı hafif dış bükeydir. Birinci ve ikinci çift bacaklar benzer yapıda, üçüncü çift bacaklar bunlardan belirgin olarak farklı yapıdadır. Şekil 1'de de görüldüğü gibi arka femur iri ve kuvvetli olup iç tarafa bakan kenarında, orta yere yakın bir yerden başlayıp tibia ile birleşme yerine yakın yere kadar devam eden ve diken şeklinde 11 adet çıkıntı bulunur. Tibia yarım yay şeklinde kıvrık olup boydan boya aynı kalınlıktadır. Enine kesitinde dış tarafa bakan kısmı düzgün yuvarlak, iç tarafa bakan kısmı ise dört kenarlı bir yapıdadır (Şekil 2b, c).

Şekil 1. *Caryedon palestinicus* Southgate ergini

Vücut uzunluğu, 4.6-7.5 mm boyunda olup dişiler erkeklerden biraz daha uzun boydadır.

Aedeagus, uç kısmı sivri ve üçgen şeklinde, tutucular aedeagus'u örtecek şekilde genişlemiş, uç kısımları kirpik şeklinde uzun kıllıdır (Şekil 2a).

Şekil 2. *Caryedon palestinicus* : a.Aedeagus, b. Arka bacak femuru a. Arka bacak tibia'sı enine kesiti

Yayılışı : *C.palestinicus*. gerçekte Ortadoğu'ya özgü bir türdür. Dünyada Mısır, İsrail, Irak ve İran'da bulunmaktadır (Southgate, 1976). Bu tür Türkiye'de halen Şanlıurfa'da gerek Merkez ilçede ışık tuzaklarıyla ve yabancı otlardan atrapla toplanan örneklerde, gerekse Bozova ilçesinde yabancı otlardan toplanan örneklerde saptanmıştır. Işık tuzaklarıyla yapılan araştırmalarda toplanan örneklerin %86.6'sının beyaz ışığa geldiği, dolayısıyla bu renk ışığı, kırmızı, mor, yeşil ve sarı ışığa tercih ettiği anlaşılmıştır (Cetvel 1).

Cetvel 1. 1991 yılı haziran-temmuz aylarında, Şanlıurfa ilinde ışık tuzaklarda yakalanan *Caryedon palestinicus* ergin sayısı

Tarih	Işık tuzaklarında kullanılan ışık rengi ve toplanan ergin sayısı					Toplam
	Gün ışığı (Beyaz)	Kırmızı	Mor	Yeşil	Sarı	
07.06.1991	19	0	0	0	0	19
09.06.1991	24	0	0	0	0	24
10.06.1991	16	0	0	0	0	16
12.06.1991	14	0	0	0	0	14
13.06.1991	10	1	0	0	0	11
14.06.1991	8	0	1	0	0	9
16.06.1991	9	2	1	0	0	12
17.06.1991	10	0	1	0	0	11
03.07.1991	8	0	0	0	2	10
05.07.1991	43	3	9	7	1	63
07.07.1991	18	0	0	0	0	18
11.07.1991	10	1	0	0	0	11
Toplam	189	7	12	7	3	218

Konukçuları : Southgate (1976)'in bildirdiğine göre bu türün esas konukçusu Leguminosae familyasına bağlı *Prosopis farcta* (Bank et Sol.)'dir. Her ne kadar İsrail'de *Acacia* spp.' de ve özellikle *A.tortilis* (Forks.)'in tohumlarından da elde edildiği bildirilmişse de, bu bitki türü Davis (1970)'e göre Türkiye'de bulunmamaktadır. Davis (l.c.)'e göre bu türün konukçu bitkisi olan *P.farcta* Türkiye'de İçel, Hatay, Kahramanmaraş, Mardin, Muş (Solhan), Elazığ (Palu) ve Diyarbakır (Ergani)'da

bulunmaktadır. Buna göre *C.palestinicus*'un Türkiye'de yalnız Şanlıurfa'da değil, fakat Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin hemen hemen her yerinde bulunması gerektiği belirtilebilir.

Konukçu bitkileri belirlemek amacıyla, Şanlıurfa'da yapılan araştırmalarda, *P.farcta*'nın yoğun olarak bulunduğu yerlerde *C.palestinicus*' un da yoğun popülasyonlarına rastlanması, konukçu bitkinin bu tür olduğunu göstermektedir. Ne var ki çok yıllık bir yabancı ot türü olan bu bitkinin yerfıstığına benzeyen tohumlarında zararlının çıkış deliklerine rastlanamamıştır. Bununla beraber gelecekte bu konudaki araştırmalar yoğunlaştırılarak, böceğin bu bitkideki zararlılık durumu, biyolojisi ve ekolojisi açıklığa kavuşturulmaya çalışılacaktır. Böylece kuraklığa dayanıklı ve derin kök oluşturan, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde "Çeti" ismiyle tanınan, kültür alanlarında sorun olan bu bitkiye karşı uygulanacak biyolojik mücadelede yararlanma olanağı da ortaya konulmuş olacaktır.

C.palestinicus Türkiye Baklagil tohum böcekleri faunası için yeni bir tür olup ilk olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, Şanlıurfa ilinde ışık tuzakları ve atrapla yabancı otlardan toplanmıştır. Yapılan araştırmalarda gün ışığı (beyaz ışık) rengindeki ışık kaynağının bu böceği daha çok cezbediği belirlenmiştir.

Teşekkür

Bu çalışma için gerekli literatürü temin eden ve *C.palestinicus*'un teşhisini Dr.Decelle'e yaptıran Hocam Sayın Prof.Dr. Niyazi Lodos'a teşekkür ederim.

Literatür

- Davis, P.H., 1970. Flora of Turkey (and The Aegean Islands), Vol. III : 9-10.
- Decelle, J. and N.Lodos, 1989. Contribution to the study of Legume Weevils of Turkey (Coleoptera : Bruchidae). *Bul.Annls Socr.belge Ent.*, 125 : 163-212.
- Özer, M. ve A.Yücel, 1989. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde baklagillerde zararlı baklagil tohum böcekleri, yayılışları, en önemli türün biyo-okolojisi ve savaş yöntemleri. *DOĞA Tar. ve Or. Dergisi*, 13 (2) : 361-381.
- Southgate, B.J., 1976. A new subspecies of *Caryedon* (Coleoptera : Bruchidae) from the Middle East. *Israel Journal of Zoology*, 25 (4) : 194-198.